

PAVEL MATERNA

OTEVŘENÝ DOPIS JIŘÍMU GABRIELOVI

Milý Jiří,

inspirován Tvým zapáleným a přitom solidním bádáním nad českou filozofií zamyslel jsem se trochu nad tím, co to znamená zabývat se *českou*, popřípadě *národní filozofií*. Dovol, abych Ti při příležitosti Tvého jubilea napsal aspoň pár úvah k této problematice.

Myslím, že mluvit o české (národní) filozofii znamená dvojí: buď máme na mysli prostě popis, popř. popis s výkladem jednotlivých etap české filozofie, možná i posouzení souvislostí těchto etap, nebo máme na mysli určité období, kdy česká filozofie podstatně přispěla k řešení filozofických problémů, jimiž se v daném období zabývá *světová filozofie*. V tom smyslu můžeme mluvit o *britské empirické filozofii* nebo o *francouzské racionalistické filozofii* nebo o *německém romantismu* atd. atd. Jistě bys Ty jako specialista našel období, kdy česká filozofie přispěla svým vkladem do světové filozofie, i když v určité době bylo obtížné mluvit o českých filozofech, protože šlo spíše o filozofy působící v dnešním Česku. Já zde nemohu nic navrhnout jakožto nekompetentní laik, tak místo toho řeknu něco o oboru, kde úplný laik nejsem.

Jde o logiku jakožto součást filozofie. (Mám na mysli logiku filozofickou, která je součástí epistemologie a tedy i filozofie. Matematická logika jakožto součást matematiky má jinou problematiku, když její poznatky jsou cenné pro logiku filozofickou.) Můžeme mluvit v nějakém období o *české logice* jakožto o specifickém přínosu logice světové?

Ta otázka má dobrý smysl, v jakém např. mluvíme o *lvovsko-varšavské škole*, která proslavila Polsko mezi dvěma světovými válkami. Také je zcela oprávněné mluvit o *holandském intuicionismu*, resp. *intuicionistické logice / filozofii*. Najdeme analogii pro českou logiku?

Na první pohled jsme skeptici. Češi, jak se zdá, nemají velkou „logickou“ tradici. Pravda, v první polovině 19. století zazářil jeden (tehdy nedocenený) logický génius, který pracoval na území Česka, ale to je zase problém „etnického češství“: Bolzano napsal *Wissenschaftslehre* německy. Na druhé straně on zde žil a pracoval, takže jeho dílo lze pokládat za součást české kultury daleko spíše než (bohužel) dílo Kurta Gödela, který se v Brně narodil, ale s českou kulturou se nijak nesžil.

Je však třeba vyzdvihnout jeden moment v dějinách logiky na území Česka: Ta nesmírně slabá tradice logiky u nás začala být po válce prolamována. Katedra logiky, která po válce určitou dobu působila pod vedením Otakara Zicha (ml.) na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a vedla částečně úspěšný boj s marxistickými filozofy (pro něž byla logika dost dlouho „buržoazní pavěda“) o udržení a rozvoj logiky, jakož i oddělení logiky na Filozofickém ústavu Akademie věd ČR zejména po roce 1989, nepracovala zbytečně. Dnešní situace logiky u nás je nesrovnatelně lepší, než tomu bylo např. mezi válkami a ovšem v období stagnace za komunistického režimu. Zmizela obrovská izolovanost logiky od světa a rozvinuly se čilé styky s významnými světovými logiky. Na každoroční Symposium LOGICA ^{letopočet} pořádané naší Akademií věd (Filozofický ústav) v různých místech ČR přijíždí vždy mnoho dobrých světových specialistů, tak mnoho, že některé příspěvky jsou odmítnuty. Vyrostla generace učitelů logiky na vysokých školách a vznikla řada zajímavých publikací.

Takže česká logika se zapojila do vývoje logiky pěstované v mezinárodním měřítku.

Můžeme mluvit o podstatném příspěvku české (filozofické) logiky ke světové logice?

Dnes už ano. Existuje naprosto originální příspěvek českého logika a česko-slovenské logiky, příspěvek, který si začíná dobývat své „místo na slunci“. Jde o Transparentní intenzionální logiku (s důvěrnou zkratkou TIL a nazývanou slovenskými logiky „tilka“), jejímž tvůrcem je brněnský rodák Pavel Tichý. Tichý emigroval roku 1968 a působil ve svých nejlepších tvůrčích letech jako profesor na University of Otago (Dunedin, Nový Zéland). Byl jsem aspoň na dálku (korespondenčně) při tom, když tvořil TIL, a byl jsem si vědom toho, že tu vzniká něco výjimečného. Po smrti Pavla Tichého vznikla malá, ale aktivní komunita Čechů a Slováků, doplněná brněnským Ph.D. dánským filozofem B. Jespersenem, která studovala, propagovala a začala rozvíjet TIL. Překážkou zde byla pochopitelná setrvačnost většinového standardu v přístupu k logice, ale zdá se, že zájem o TIL začíná růst. Za mezník pokládám to, že nakladatelství Springer přijalo k publikaci velkou monografii o TIL.

Pokládám TIL za ten originální český příspěvek ke světové logice. Tak jako můžeme mluvit o *holandském intuicionismu*, můžeme nyní právem mluvit o *české, resp. česko-slovenské tilce*.

S rukou potřesením a upřímným přáním radostných dalších let Ti tento mini-příspěvek věnuje

Tvůj vrstevník a přítel Pavel, řečený Materna.

OPEN LETTER TO JIŘÍ GABRIEL

Dear George / Jiří,

inspired by Your zealous and at the same time reliable researching the history of Czech philosophy I have got some thoughts concerning the question what it means to occupy oneself with *Czech* (in general, a *national*) philosophy. Allow me, please, on the occasion of Your jubilee to write down some reflections on this question.

I think that talking about the Czech philosophy means either that we have in mind simply a description (maybe with some interpretation) of particular periods of development of Czech philosophy (perhaps together with some thoughts about the connections between those periods) or else that we want to earmark some stages when Czech philosophy essentially contributed to formulating and / or solving some philosophical problems dealt with by the *world (international) philosophy*. In this sense we can speak about *British empirical philosophy*, *French rationalistic philosophy*, *German philosophical romanticism* etc.

As a specialist you would surely find such periods when Czech philosophy brought some important contribution to the world philosophy (although speaking about Czech philosophers at some periods is not very unambiguous: it would be safer to speak about philosophers working in the region of present-day Czechia). As for me, I cannot offer any proposals, being not competent. Instead I would like to say in this respect something about the domain where I am not totally incompetent.

Naturally, I mean *logic* as a part of philosophy. (I mean philosophical logic, which is a part of epistemology and thus of philosophy. Mathematical logic is a part of mathematics and deals primarily with other problems, even if its results are importantly valuable for philosophical logic.) Can we find some period when *Czech logic* essentially contributed to the world logic?

This question is justified, as we can see when we talk about *Lwow-Warsaw School*, which brought fame to Polish logic between the two world wars. We can just as well talk about the *Dutch intuitionistic logic (philosophy)*. So can we find some analogy for Czech logic?

At first sight we are skeptics. There is no great tradition of Czech logic. True, in the first half of the 19th century a logical genius (then underestimated) lived and worked in our country, but again, the (pseudo-)problem of being an *ethnical Czech* arises: Bolzano has written his *Wissenschaftslehre* in German. On the other hand, he really lived and worked here and in this respect his work can be construed as a component of Czech culture much more than (unfortunately) the work of Kurt Gödel, who was born in Brno but never got familiarized with Czech culture.

One moment in the history of Czech logic should be however emphasized: The weak tradition of logic in our country ceased gradually being our eternal damnation after the Second World War. The Department of logic led by Ot. Zich (jr.) on the Charles University (Faculty of arts) worked for some time after the war and struggled with partial success against Marxist philosophers and politicians, saving and even developing logic (which was called „bourgeois pseudo-science“ then). The department of logic, later in the Institute of Philosophy, did not work in vain as well. Especially after the Velvet revolution something like a real development began. The present-day situation of logic in our country is incomparably better than it was between the two wars and, of course, during the time of stagnation under the Communist regime. Logic is no more nearly absolutely isolated from the world conditions; lively relationships with world prominent logicians were tied-in. The Symposium LOGICA^{year}, which is held every year in some castle, is attended by so many really good specialists in logic, mathematics and methodology that some of their contributions have to be turned down. A new generation of teachers of logic on universities grew up and some interesting books and articles have been published not only in Czech.

Thus we can say that Czech logic began to participate on the development of logic as pursued on international standards.

Can we however talk about an essential contribution of Czech philosophical logic to the world logic?

Today we already can. An entirely original contribution of a Czech logician and a small Czecho-Slovakian community begins to be interesting for the world community of logicians. I talk about Transparent Intensional Logic (a frequently used abbreviation: TIL) whose founder is the native of Brno Pavel Tichý. Tichý emigrated in 1968 and during his best creative years he worked as professor on University of Otago (Dunedin, New Zealand). I witnessed (at least at a distance, per snail mails) the process of creating TIL and gradually I was convinced that something extraordinary originates. After Tichý has passed away a small but active community of Czechs and Slovaks (plus later the Danish philosopher Jespersen, PhD in Brno) came into being, whose members study, propagate and try to develop TIL. This community had (and still has) to overcome the well understandable inertia of most logicians from the „mainstream“ but it seems that TIL begins to be interesting even for them. In my opinion something like a milestone can be the fact that an extensive monograph on TIL has been accepted by the Springer Verlag (and is just appearing).

I think that TIL is that Czech essential contribution to world logic. As well as we can talk about *Dutch intuitionism* we can talk about *Czecho-Slovak TIL*.

Cordially shaking Your hands and sincerely wishing further joyful years of Your fruitful life I dedicate the present mini-contribution to You as Your coeval and friend.

Pavel (Materna, that is).